

БУЮК КЕЛАЖАК КАФОЛАТИ

Китоб – барча бунёдкорлик, яратувчилик ва ақл-идрокнинг, илму донишнинг асосидир. Ҳаётни ўргатувчи мураббийдир.

Амир Темур

КИТОБ ВА КИТОБХОНЛИК – ИНСОН МАЪНАВИЯТИ КЎЗГУСИ

Буюк шоир ва мутафаккир Алишер Навоий ҳазратлари ёзганидек, “китоб – беминнат устоз, билим ва маънавий юксалишга эришишнинг энг асосий манбаи”. Халқимиз тилида ҳам китоб ўқиб билим ва муносиб таълим-тарбия олиш, илм-фан билан шуғулланиш, касб-ҳунар ўрганишнинг аҳамиятига доир мақоллар жуда кўп. Жумладан, “Китобсиз ақл – қанотсиз қуш”, “Бахт белгиси – билим”, “Билим – ақл чироғи”, “Гўзаллик – илму маърифатда”, “Илм бахт келтирар, билим тахт келтирар”, “Ҳунар – оқар булок, илм – ёнар чирок”, “Олтин олма, билим ол, билим олсанг, билиб ол”. Бундай пурҳикмат нақлларни яна узоқ давом эттириш мумкин.

Энг муҳими, неча минг йиллардан буён сайқалланиб, не-не авлодларга йўлчи юлдуздек тўғри йўлни кўрсатиб келаётган ана шу халқона ҳикматлар негизидаги асл ҳақиқат шуки, инсоннинг билимли, тарбияли, касб-ҳунарли ва албатта бахтли ва давлатли бўлишининг муҳим омили – бу китобга дўст бўлиш, ҳамisha китоб ўқиш ва китоб мутолаасини умр бўйи канда қилмасликдир. Айниқса, ёшларнинг бахту камоли, осойишта ва фаровон ҳаётида китобнинг алоҳида ўрни бор. Чунки яхши китоб инсонда Ватанга муҳаббат, миллий ва умуминсоний қадриятларга ҳурмат туйғуларини юксалтириб, яхшилик ҳамда эзгуликка ундайди.

*Китобхонлик
маданиятини
юксалтириши – бутун
мақсадларимизга
эришишимизга муҳим
кафолатидир.*

Ш.МИРЗИЁЕВ

Бу ҳақда сўз борганда, Истиқлол бизга китобхон халқ деган азалий юксак мавқеимизни нафақат қайтариб бергани, айни чоғда, бу борадаги интеллектуал салоҳиятимиз ва имкониятларимизни тубдан оширишнинг асосий омили ҳам бўлганини таъкидлаш лозим. Бинобарин, мустақиллик йилларида мамлакатимизда аҳоли, айниқса, ёш авлоднинг маънавиятини юксалтириш, миллий адабиётимиз ва санъатимизни янада ривожлантириш, ёшларни миллий қадриятларимизга ҳурмат руҳида тарбиялаш, ижодкорларнинг меҳнاتини муносиб рағбатлантиришга алоҳида эътибор бериб келинмоқда.

Ўтган даврда матбуот, ноширлик ва ахборот соҳасининг мустаҳкам ҳуқуқий асоси яратилди. Хусусан, бу борада 10 дан ортиқ қонун ва 30 дан ортиқ қонуности ҳужжати қабул қилинди. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёевнинг 2017 йил 12 январда имзоланган **“Китоб маҳсулотларини чоп этиш ва тарқатиш тизимини ривожлантириш, китоб мутолааси ва китобхонлик маданиятини ошириш ҳамда тарғибот қилиш бўйича комиссия тузиш тўғрисида”**ги фармойиши ана шу эзгу ишларни янги, янада юксак босқичга кўтаришга қаратилганлиги билан ғоятда аҳамиятлидир.

Фармойишда қайд этилганидек, бугунги кунда юртимизда замонавий технологиялар билан жиҳозланган Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонаси ишлаб турибди. Истиқлол даври архитектурасининг ноёб иншооти – пойтахтимиздаги муҳташам “Маърифат маркази”да жойлашган Миллий кутубхона фондида қарийб 8 миллионта китоб ва бошқа манбалар, жумладан 450 мингтадан ортиқ китобнинг электрон версиялари, электрон дарслик ва қўлланмалар мавжуд. Электрон кутубхонанинг маълумотлар базаси ўзбек, рус ва инглиз тилларида яратилган. Шунингдек, 14 та вилоят ахборот-кутубхона маркази, туман марказлари ва шаҳарлардаги таълим муассасаларида 200 га яқин ахборот-ресурс маркази томонидан аҳолига ахборот-кутубхона хизматлари кўрсатиш йўлга қўйилган.

Ушбу салмоқли далилни таҳлил этишда, албатта, юртимизда ахборот-кутубхона марказлари кўрсатадиган хизматлар учун белгиланган солиқ имтиёзлари 2020 йил 1 январгача узайтирилганини алоҳида қайд этиш зарур. Негаки, бу имтиёзлар ахборот-ресурс ва ахборот-кутубхона марказларининг аҳолини ижтимоий аҳамиятга молик ахборотлардан кенг фойдаланишини таъминлаш, ёшларда китоб ўқишга қизиқишни кучайтириш, жамиятда муҳим ва ишончли ахборотларни тарқатиш борасидаги ролини янада юксалтириш имконини беради.

Бундан ташқари, агар 1991 йилга қадар республикада атиги тўққизта нашриёт фаолият кўрсатган бўлса, орадан чорак аср ўтиб, уларнинг сони 118 тани ташкиил этмоқда. Мустақилликкача бўлган даврда 149 та матбаа корхонаси мавжуд бўлгани ҳолда, ҳозирги кунда бундай корхоналар ўн баробардан зиёд кўпайиб, 1 минг 677 тага етди. Бу, ўз навбатида, халқимиз эҳтиёжлари учун жуда кўплаб ва ранг-баранг асарлар – йилига 7 та тилда 45 миллион нусхадан ортиқ китоб чоп этиш имконини бермоқда.

Энг муҳими, юртимизда ноширлик ва матбаа ишларини ривожлантиришга, матбаа корхоналарини модернизациялаш, техник ва технологик янгилашга қаратилаётган алоҳида эътибор самарасида китоб маҳсулотларини чоп этиш кўлами ва сифати тубдан ошди. Бунинг натижасида бугунги кунда китобхонлар кўлига етиб бораётган китоблар ҳам шакл, ҳам мазмун нуқтаи назаридан давр талабларига, демакки юртдошларимизнинг замонавий эстетик дидига тўла жавоб беради, дейиш мумкин.

Юртимизда китоблар наشري билан бир қаторда, уларнинг савдоси ва тарғиботига қаратилган таъсирчан амалий қадамлар ҳам қўйилмоқда. Хусусан, ҳозирги пайтда “Китоб олами”, “Шарқ зиёкори” ва “Ўздавкитобсавдотаъминоти” мажмуалари томонидан китоб савдоси хизмати кўрсатилмоқда. Хусусан, Марказий Осиёда ягона бўлган “Китоб олами” мажмуасига қарашли замонавий китоб дўконлари нафақат Тошкент шаҳрида, балки Қорақалпоғистон Республикаси ва барча вилоятлар марказларида ҳам ишлаб турибди.

Мамлакатимизда “Адабиётга эътибор – маънавиятга, келажакка эътибор” шиори остида ҳар йили республика “Китоб байрами” тадбирларини ўтказиш яхши анъанага айланган. Айтиш жоизки, у шбу маънавий-маърифий тадбир давлатимиз томонидан адабиётни ривожлантиришга қаратилаётган эътибор ва эришилаётган натижаларни кенг жамоатчиликка етказиш, халқимиз, жумладан, ёшларнинг китобхонлик маданиятини юксалтириш, ижодкорлар ва китобхонлар ўртасидаги мулоқотни яхшилаш, китобга бўлган эҳтиёжини тўлиқ қоплашда ўз самараларини бермоқда. Шу билан бирга, Президент Фармойишида ушбу муҳим соҳа ривожини билан боғлиқ аҳоли, хусусан, ёшлар ўртасида китоб мутолааси ва китобхонлик маданиятини оширишда бир қатор муаммолар мавжудлиги қайд этилган. Бу камчиликларни бартараф этиш бўйича амалий таклифлар тайёрлаш кўзда тутилмоқда.

Хусусан, китоб маҳсулотларини чоп этиш ва тарқатиш тизимини ривожлантириш, китоб мутолааси ва китобхонлик маданиятини ошириш ҳамда тарғибот қилиш бўйича комплекс чора-тадбирлар дастурини ишлаб чиқиш белгиланган. Дастур лойиҳасини тайёрлайдиган ишчи гуруҳ ва кичик ишчи гуруҳлар таркиби тасдиқланган. Фармойишда, авваламбор, бадиий, маърифий, илмий-оммабоп, тарбиявий, ёшларнинг интеллектуал салоҳиятини оширишга қаратилган адабиётларни чоп этиш, улар билан таълим муассасаларини таъминлаш, миллий ва жаҳон адабиёти намояндаларининг етук асарларини саралаш, таржима қилиш ишлари пухта ўйланган тизим асосида ташкил этилмаганига жиддий эътибор қаратилгани ниҳоятда муҳимдир.

Мисол учун, кейинги йилларда “Янги аср авлоди” нашриёти ташаббус билан чиқиб, биргина “Камолот” кутубхонаси” рукнида миллий адабиётимиз нодир намуналаридан 50 та ва жаҳон адабиёти дурдоналаридан 50 та китобни нашрдан чиқарди. Бу, албатта, эзгу иш. Айни чоғда, агар юртимиздаги ҳар бир таълим муассасасининг кутубхонаси учун ана шу 100 та китоблик туркумдан атиги биттадан комплект харид қилинганида ҳам, бу эзгу ташаббус муайян маънода ўзининг ижобий натижасини берди, дейиш мумкин эди. Аммо, бу борадаги ишлар, чиндан ҳам, “пухта ўйланган тизим асосида ташкил этилмагани” оқибатида, нашриёт мазкур китобларни фақат эркин савдо учун чекланган ададларда (атиги 1000, кўпи билан – 5000 нусха) чиқариш билан кифояланишига тўғри келди.

Яна бир мисол. Маълумки, дизайни чиройли ва замонавий, мазмуни эса қизиқарли бўлган китоблар эндиликда нафақат пойтахтимизда, балки вилоятлар марказларида ҳам чоп этилмоқда. Лекин бу китоблардан Тошкент шаҳридаги ва мамлакатимизнинг бошқа ҳудудларидаги китобхонлар баб-баравар баҳра олишига амалий кўмаклашиш ишлари ҳозирча эътибордан четда қолмоқда.

Фармойишда, шунингдек, чоп этиладиган китобларни нашриётлардан худудларга арзон нархларда етказиш, онлайн буюртма бериш ва манзилга етказиш тизими сустривожланган, шунингдек, аҳолига хизмат кўрсатишда электрон китоб шакллари кенг фойдаланиш яхши йўлга қўйилмагани алоҳида кўрсатилган. Бу бежиз эмас. Нега деганда, ахборот-коммуникация технологиялари кундалик турмушимиздан кенг ўрин эгаллаётган бугунги кунда юртдошларимизда китобга меҳр уйғотиш, уларнинг мутолаа маданиятини юксалтириш борасида ана шу муаммоларнинг ижобий ҳал этилиши муҳим аҳамият касб этади.

Глобаллашув даврида ахборот-коммуникация технологиялари ҳаётимизга шунчалик сингиб кетдики, нафақат кундалик фаолиятимиз, балки ижтимоий-иқтисодий соҳалар ривожини ҳам уларсиз тасаввур қилиб бўлмайди. Ахборот технологияларининг бу қадар жадал тараққий этиши китобхонликка ҳам ўз таъсирини ўтказмоқда. Бугун жаҳондаги кўпгина босма нашрларнинг адади камайиб, уларнинг онлайн версияси кўпроқ ўқилмоқда. Дунёнинг энг бой кутубхоналарида сақланаётган босма манбаларнинг аксарияти электронлаштириб бўлинди. Бу жараёнлар мамлакатимиздаги кутубхонларда ҳам изчил кечмоқда.

Айни чоғда, электрон китоб қурилмалари ишлаб чиқариш кун сайин ўсиши натижасида маҳсулот нархи арзонлашиб, улардан фойдаланиш имкониятлари эса кенгайиб бормоқда. Авваллари бундай қурилмаларда махсус форматдаги китобларнигина ўқиш мумкин эди, эндиликда уларда сурат ва видео томоша қилиш, аудиоматериаллар эшитиш функцияси ҳам мавжуд.

Замонавий электрон қурилмалар ҳатто дангасароқ ўқувчилар учун китоб матнини ўзи ўқиб беради. Шу тариқа нархи арзон, фойдаланиш учун қулай, кам жой банд этадиган ва беэиён виртуал китобларнинг тобора оммалашиб бораётгани, ўз-ўзидан, “Қоғозда чоп этилган китобларнинг келажаги борми?” деган ҳақли саволни келтириб чиқараётгани ҳам сир эмас.

Шу ўринда истиқлол арафасида ва мустақиллигимизнинг дастлабки даврида айрим юртдошларимизда китобга, китобхонликка қизиқиш бир қадар сусайган вақтлар бўлганини эслайлик. Ҳозирги пайтда юртимизда китобхонлик, китобсеварлик фазилати яна юксалиб бормоқда. “Китоб жавони – ҳақиқий зиёлининг энг ардоқли давлати”, деган анъана қайтадан урф бўлмоқда.

Айтмоқчимизки, Интернет ва бошқа воситалар жадал ривожланаётганига қарамай, инсоннинг онг ва тафаккурини чархлаш, маънавий оламини бойитиш, эзгуликни тарғиб этишда босма китобнинг ўрни бундан кейин ҳам сақланиб қолаверади. Бинобарин, китоб асрлар давомида ахборот сақловчи энг самарали восита вазифасини бажарган. Қолаверса, м инг йил олдин Самарқанд қоғозида битилган қўлёзмалар ҳозир ҳам инсониятга маърифат нуруни сочмоқда.

Зеро, китоб — қалб чироғи, тафаккур қаноти. Айниқса, босма китобдан таралаётган ва электрон нашрдан топиб бўлмайдиган ўзига хос ёқимли ҳидни туйиб, варақлаш асносида мўъжизавий саҳифаларнинг сирли шитирлашидан кўнгил чексиз завққа тўлган ҳолда, китоб мутолаа қилиш, унинг мазмуни ҳақида тенгдошлар билан фикрлашишнинг ҳузур-ҳаловати тамоман ўзгачадир.

Соҳибқирон Амир Темур таъбири билан айтганда, «Китоб (битиг) барча бунёдкорлик, яратувчилик ва ақл-идрокнинг, илму донишнинг асосидир, ҳаётни яратувчи мураббийдир». Шу маънода, шаклидан қатъи назар, барча китоблар миллий ўзлигимиз ҳамда умуминсоний қадриятларни тарғиб этишга хизмат қилиши айни муддао.

Биринчи Президентимиз Ислоҳ Каримов таъкидлаганидек, бугунги мураккаб ва таҳликали замонда ёзувчининг башариятни эртанги кунини ўйлаб, одамларни эзгуликка, инсоф-диёнат, меҳр-оқибат ва бағрикенгликка даъват этишга қаратилган ҳароратли сўзи ҳар қачонгидан ҳам муҳим аҳамият касб этмоқда. Шу маънода, Фармойишда ноширлар ва адибларни молиявий рағбатлантириш, болалар адабиётига ихтисослашган нашриётларга молиявий имтиёзлар бериш ва моддий қўллаб-қувватлаш тизимини шакллантириш назарда тутилгани ҳам жуда муҳим, деб ҳисоблаймиз.

Ўз навбатида, эл-юртимизга азалий хос бўлган одамийлик, инсонни қадрлаш, меҳр-оқибат, бағрикенглик каби олийжаноб қадриятлар, инсонпарварлик, халқпарварлик ва ватанпарварлик каби юксак тамойиллар замондошларимиз кўлига етиб бораётган китобларнинг аҳамияти ҳамда қадрини йўқотмайдиган бош мавзулари бўлиб қолаверишига ишончимиз комил.

Шу ўринда халқимиз орасида китоб мутолааси ва китобхонлик маданиятини янада ошириш ҳамда китобсеварлик анъаналарини рағбатлантиришга қаратилган қуйидаги таклифларни билдирмоқчимиз:

биринчидан, Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонасидаги “Китоб музейи” негизида бу соҳа тарихий ривожининг барча қирраларини ўзида намоён этадиган “Китоблар тарихи музейи” ташкил этиш;

иккинчидан, мамлакатимиздаги барча нашриёт ва матбаа корхоналари нашр этган янги китоблар рўйхатини, ҳар бир китоб ҳақидаги мухтасар шарҳ билан бирга ҳар ойда эълон қилиб борадиган, “Библиофил” нашрига ўхшаган даврий нашр (ёхуд интернет-нашр) таъсис этиш;

учинчидан, бевосита китобларни тарғиб қилиш, китобхонлик ва китобсеварликни рағбатлантириш билан шуғулланадиган, масалан китобхонлар жамиятининг замонавий кўринишидаги алоҳида нодавлат нотижорат ташкилоти тузиш;

тўртинчидан, аввал ҳам айтганимиздек, “Тошкент — жаҳон китоблар пойтахти” мақомини олиши учун ҳар томонлама изчил иш олиб бориш;

бешинчидан, ҳар йили машҳур эртақчи адиб Ганс Христиан Андерсен туғилган куни, яъни 2 апрелда нишонланадиган “Болалар китоблари халқаро куни”, 1995 йили ЮНЕСКО конференциясида қабул қилинган “23 апрель – Бутунжаҳон китоб ва муаллифлар ҳуқуқлари куни”, “14 февраль – Китоблар совға қилиш халқаро куни” каби дунё миқёсидаги саналарни Ўзбекистонда ҳам кенг нишонлаш лозим.

Шу билан бирга, Ўзбекистон “Миллий тикланиш” демократик партияси ташаббуси асосида “Миллий тикланиш” кутубхонасини ташкил этиш ҳам муҳим аҳамият касб этади. Бўлажак кутубхонадан мумтоз ва замонавий адибларимизнинг китоблари, шунингдек, дунё адибларининг сара асарлари, хусусан, “Жаҳон адабиёти дурдоналари” тўпламининг биринчи ва яқинда нашрдан чиқадиган иккинчи китоблари, Георг Генделнинг “Амир Темур” операси каби нашрлар ўрин олиши лозим, деб ўйлаймиз.

Партиямиз фаоллари жойларда ўтказадиган “Йилнинг энг яхши китоби”, “Энг яхши китобхон оила”, “Энг яхши болалар китоби” каби танловлар ҳамда турли маданий-маърифий тадбирларда “назм ва наво” анъаналарини янада ривожлантириш зарур. Яъни, бундай анжуманларда санъат аҳли қаторида шоиру адиблар, драматург ва сценарийнавислар иштироки учун кенг имконият яратиш айни муддаодир.

Шунинг баробарида, ота-оналар мунтазам равишда ўз фарзандларини китоб дўконларига олиб боришлари, уларнинг кутубхонага қатнашини рағбатлантиришлари даркор. Китоб совға қилиш анъанасини кенг жорий қилиш керак. Ҳозирги кунда юртдошларимиз орасида байрам, тўй ва туғилган кунларда китоб совға қилиш оммалашиб бораётган бўлса-да, айримлар ҳалигача китоб ҳадя этишдан ор қилади, уялади. Ваҳоланки, китобдан улуғ совға борми?!

Хулоса қилиб айтганда, давлатимиз бошлиғининг Фармойишида белгиланган вазифалар, бир томондан, азалдан китобсевар халқимиз, шу жумладан ёшларимизнинг китоб мутолааси ва китобхонлик маданиятини юксалтириш юзасидан ҳозирги замон талаблари дараражасида жуда кенг имкониятлар яратишга қаратилган бўлса, иккинчи томондан, яқин вақт оралиғида Ўзбекистонимизнинг том маънода китобхонлар юртига айланишига хизмат қилади.

Буюк Хитой файласуфи Конфуцийнинг “Ҳикматлар”идан парчалар. ҲИКМАТЛАР

Устоз айтади:

— Мен билимдон бўлиб яралган эмасман, шу боис билимни ўтмишдан олишга жидду жаҳд қилдим.

— Ҳақиқий билим – кимнингдир билимсизлигидан сақланмакдир.

— Фикрламай илм олмоқ – беҳудалик; билим билан суғорилмаган тафаккур эса хатардир.

— Ҳақиқатни кўрмоқ ва унга интилмоқ – ёки жасорат, ёки тарбия маҳсули.

— Кимки нокамтарлик билан ёлғон сўзлар экан, унинг жимжимадор сўзлари фақат ва фақат мусибат келтиради.

— Садоқат ва самимиятни сақлаб қолмоқ – чўққининг қорни ушлаб қолишидек чиройлидир.

— Эзгулик учун яралган ёхуд эзгуликдан мутлақо мосуво инсонни кўрмадим. Кимки эзгуликка интилар экан, ҳамиша ҳурматда бўлур.

— Жароҳат учун адолатни, эзгулик учун фақатгина эзгуликни қалқон билинг.

— Эҳтиёткор инсон ҳам баъзан адашади.

ҲИКМАТЛАР

— Ширин сўзлар ва шаъма кўнгилдан чиққан самимият белгиси эмас.

— Ҳеч бир дўст ўзинг каби бўлолмайди.

— Олий одам уч ҳолатда ўзини сақлай олади: ёшликда ҳирсдан, кучга тўлганда жанжалдан, кексаликда очкўзликдан.

— Қаерга бормагин, эътиқодинг сен билан бўлсин.

— Келажак учун курашмоқчи бўлсанг, ўтмишни ўрган.

— Жаҳл чиққанда, ақл таслим бўлур.

— Олийжаноб одамнинг излагани – ўзи, пасткашнинг қидиргани эса ўзгалар.

— Агар ўз қалбингга назар ташласанг-у, бирор қора доғ кўрмасанг, унда безовталиқ нега, ҳадик нимага?

— Олийжаноб одам хавфсизликда ҳам хатарни, тўқликда ҳам йўқликни унутмайди. Тартиб ҳукм сурган пайтда тартибсизликлар бўлишини назардан қочирмайди. Бундай одам зинҳор хавф остида қолмайди, демакки, унинг ватани ҳам, халқи ҳам беҳатар.

— Моддиётнинг ортида эзгулик ниш урмоғи учун беш нарса кифоя: кўнгил кенглиги, самимият, шиддат, яхшилик ва жиддийлик.

— Ўз хатоларингни тан олишдан уялма, акс ҳолда улар жинойтга айланғуси.

Китоб – ҳаёт кўзгуси. У шундай кўзгуки, унда дунёнинг бутун ажойиботлари, инсон билиши шарт бўлган мўъжизалар, тарихнинг минг йиллик ҳикматлари намоён бўлади.

Ё. Шукуров

**ЭЪТИБОРИНГИЗ
УЧУН РАХМАТ!**